

5RE340

Evropská územní spolupráce a
euroregiony

1. část

Prof. RNDr. René Wokoun, CSc.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Osnova přednášky

1. Úvod do učiva
2. Hranice, příhraniční a přeshraniční regiony
3. Specifické problémy příhraničních regionů
4. Význam přeshraniční spolupráce a její formy
5. Madridská deklarace, její význam pro přeshraniční spolupráci.

6. Euroregiony: historie a jejich organizační struktura.
7. Legislativní rámec vzniku euroregionů.
8. Euroregiony v České republice.
9. Evropská seskupení pro územní spolupráci.
10. Grantová podpora přeshraniční spolupráce – historie a současnost.
11. Typy projektů přeshraniční spolupráce a jejich zaměření.
12. Euroregiony a veřejná správa.

Hranice regionu

Regiony jsou vzájemně se odlišující části zemského povrchu.

Mohou být odděleny pomocí linií nebo zón.

Hranice regionu

- Hranice mezi regiony, které vznikly vlivem činnosti člověka, jsou zpravidla ostřejší než přírodní hranice.
- Politické hranice jsou zpravidla nejostřejší ze všech hranic, mají ráz čáry a pouze jeden rozměr.

- Avšak většina hranic regionů nemá ráz náhlých přechodů. Okrajové zóny regionů se liší velmi různorodými přechody, posunem nebo propletením složek.
- Rovněž hranice jevů, které byly vytvořeny činností člověka, mají v řadě případů spíše zonální než lineární průběh.

Stát a hranice

Jedním z atributů definice pojmu stát je existence státních hranic. Během staletí docházelo k různým změnám státních území, tedy i v uspořádání hranic.

Regiony, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti hranic, mají svá specifika, zpravidla se vyznačují nižším hospodářským potenciálem i dalšími problémy vyplývajícími z jejich periferního postavení.

Hranice mezi státy

Státní hranice vymezují vnitřní území každého státu.

Zpravidla je možno státní hranice překračovat na místech označených a k tomu určených jako **hraniční přechody**.

Jedním z charakteristických znaků evropského kontinentu, je poměrně velké množství hranic. Mnohé z nich respektují geomorfologický ráz evropské krajiny (hraniční pohoří, vodní toky apod.), značná část hranic je však důsledkem mocensko-politických bojů v průběhu posledních tří století.

- Nejstarší státní hranice v Evropě existuje mezi Španělskem a Portugalskem. „Staré“, tradiční hranice : Čechy, Morava, severní hranice Slovenska atd.
- Nejnovější vymezují nejmladší stát Evropy, Černou Horu.
- Vstupem České republiky do tzv. **Schengenského prostoru** nastala pro naše občany výrazná změna. Hranice se sousedními státy lze překračovat prakticky na kterémkoliv místě a v kteroukoliv dobu. Výjimkou jsou např. území národních parků, vojenských prostorů či život ohrožující terény.

Historické souvislosti

Euroregiony vznikají po druhé světové válce mezi státy západní Evropy hraničící s Německem.

Cíl: odstranit nedůvěru mezi sousedícími národy a budovat přátelské vztahy.

Pozitivní zkušenosti vedly ke vzniku podobných euroregionů mezi dalšími státy západní Evropy.

Asociace evropských regionů sdružuje euroregiony v Evropě:

http://www.aebr.net/publikationen/pdfs/AGEG-Flyer_cz.pdf

Historické souvislosti

Ve střední a východní Evropě začala přeshraniční spolupráce po otevření hranic v letech 1989/1990.

Základní cíl:

- a) původní - řešení společných problémů
- b) nový - rozvoj partnerství a spolupráce mezi obcemi a institucemi, financování přeshraničních projektů z programů INTERREG a PHARE CBC. V současnosti z ESIF, v rámci evropské územní spolupráce.

Euroregiony jsou mezinárodní modely svazků a sdružených měst a obcí, zastoupených představiteli místních samosprávných institucí.

Příhraniční region

V rámci území většiny států můžeme rozlišovat oblasti příhraniční (pohraničí, periferní) a vnitrozemské.

Tato diference není pochopitelně možná u velmi malých států (San Marino, Vatikán či Lichtenštejnsko).

Příhraniční region je zpravidla charakterizován těmito znaky:

- Nižší hustota zalidnění, řidší osídlení:
 - důsledek přírodních podmínek – příhraniční oblast je tvořena geomorfologicky tak, že není zcela ideální pro život obyvatel (zejména horské oblasti)
 - historicky podmíněné obavy z přeshraničních konfliktů
 - důsledky politických rozhodnutí – např. vystěhování německého obyvatelstva z českého příhraničí
 - dlouhodobě uzavřené hranic

- Nižší hospodářský potenciál
- Regiony s prvky periferie
- Nevyhovující dopravní obslužnost
- Zpravidla vyšší nezaměstnanost
- Případně specifické typy nezákonné činnosti – pouliční prostituce, prodej zboží s falešným označením ...
- Celá řada dalších faktorů vyplývajících z vnitřní ekonomické a politické situace státu

Přeshraniční spolupráce

Přeshraniční spolupráce pomáhá zmírňovat nevýhody území u státních hranic, překonávat okrajovou polohu příhraničních oblastí a zlepšovat životní podmínky obyvatel. Měla by zahrnovat všechny kulturní, sociální, hospodářské i infrastrukturní oblasti života. Poznání a porozumění sousedů jsou právě tak důležité jako budování důvěry.

Evropská charta hraničních a přeshraničních regionů

Preambule (zásadní dokument řešící otázku přeshraniční spolupráce v Evropě):

„Spoluprací veřejnoprávních instancí po úrovni států a různých skupin obyvatelstva podporuje daleko přes hranice státu mír, svobodu, jistotu a hájení lidských práv a také ochranu etnických a národnostních menšin. Hraniční regiony se tím stávají stavebními kameny a mosty při procesu evropského sjednocení, při soužití evropského obyvatelstva a menšin.“

Legislativní podmínky a institucionální formy přeshraniční spolupráce

Mezinárodní smlouvy o přeshraniční spolupráci mohou pro přeshraniční aktivity poskytovat rámec a to jak pro veřejné, tak i pro soukromé organizace.

Různé typy mezinárodních smluv, konvencí a dohod se tak staly podporou v mnoha oblastech přeshraniční spolupráce na místní, meziregionální, mezivládní a nadnárodní úrovni.

Od počátku šedesátých let byla uzavřena v Evropě řada smluv a dohod, vymezující spolupráci různého zaměření a lokální působnosti.

- **Helsinská smlouva**

Celý název toho aktu je: „*Smlouva o spolupráci mezi Dánskem, Finskem, Islandem, Norskem a Švédskem / Treaty of Cooperation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden (the Helsinky Treaty = Treaty of Helsingfors)*“.

Smlouva byla podepsána 23. března 1962, v platnost vstoupila 1. července 1962.

- **Nordická smlouva / the Nordic Agreement**

Smlouva byla podepsána 26. května 1967 v Tórshavnu na Faerských ostrovech představiteli Finska, Norska, Švédska a Dánska. Její celý název „*Agreement on municipal cooperation across Nordic national borders*“ ukazuje, že tento dokument je zaměřen na přeshraniční spolupráci obecních samospráv.

Madridská rámcová konvence o přeshraniční spolupráci (běžné označení)

Významného dokumentu Rady Evropy: oficiální překlad uvedený ve Sbírce mezinárodních smluv ČR – částka 39/2000 (anglická i česká verze je vyhlášena současně): **Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními společenstvími nebo úřady/ European Outline Convention on Transfrontier Co-operation Between Territorial Communities or Authorities.**

Smlouva byla 20 členskými zeměmi Rady Evropy podepsána dne 21. května 1980 v Madridu. Jménem České republiky byla Úmluva podepsána ve Štrasburku dne 24. června 1998.

Úmluva vstoupila v platnost 22. prosince 1981, pro Českou republiku dne 21. března 2000.

Pro regionalistickou teorii je zajímavá definice

přeshraniční spolupráce (článek 2): „Pro účely této úmluvy

termín přeshraniční spolupráce znamená jakékoliv dohodnuté jednání, jehož cílem je posílit a rozvíjet sousedské vztahy mezi územními společenstvími nebo úřady dvou nebo více smluvních stran, a uzavírání jakýchkoliv dohod a smluv nezbytných k tomuto účelu.

Přeshraniční spolupráce je uskutečňována v rámci působnosti a pravomoci územních společenství a úřadů dané vnitrostátním právem.

Tato úmluva nemůže měnit rozsah a podstatu těchto pravomocí.“

Děkuji za pozornost

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

